

Epäily lapseen kohdistuneesta rikoksesta – esilletulo ja ilmoittaminen poliisille

MARI FADJUKOFF & TIMO HARRIKARI

Suomen lainsäädännössä on vuodesta 2015 alkaen velvoitettu useita lapsen kanssa työskenteleviä tahoja ilmoittamaan lapseen kohdistuvista pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyistä poliisille. Millaisia epäilyt lapsiin kohdistuneista rikoksista ovat ja miten ne päätyvät aikuisten tietoon ja poliisin tutkittaviksi? Artikkelin perustuu poliisin vuonna 2017 kirjaamiin rikosilmoituksiin, joissa asianomistajana on 4–5-vuotias lapsi.

.....
English summary at the end of the article

Johdanto

Lapsiin kohdistuvat väkivalta- ja seksuaalirikokset vaarantavat merkittävällä tavalla lapsen tervettä kehitystä (Paolucci ym. 2001; Norman ym. 2012; Gershoff & Grogan-Kaulor 2016). Lasten oikeuksien kannalta olisi tärkeää tunnistaa rikoksen kohteeksi joutuneet lapset, ja varmistaa se, että lapsella on mahdollisuus kasvaa ja kehittyä turvallisesti (Kurttila 2017, 13). Lasten kehityksen turvaaminen ja väkivaltaan ja hyväksikäyttöön puuttuminen on viranomaisten velvollisuus eikä vain perheen sisäinen asia (Hakalehto-Wainio 2013, 38). Lapsiin kohdistunut rikollisuus on kuitenkin piilorikollisuutta, mikä tulee ilmi poliisin tilastoja ja uhritutkimuksia vertailtaessa; suurin osa lapsiin kohdistuvista pahoinpitely- ja seksuaalirikoksista ei päädy poliisin tietoon (Poliisin tulostietojärjestelmä 2019; Fagerlund ym. 2014; Ellonen 2012).

YK:n Lasten oikeuksien sopimus velvoittaa sopimusvaltioita ryhtymään kaikkiin asianmukaisiin toimiin suojellakseen lasta väkivallalta ja hyväksikäytöltä sekä kehittämään menetelmiä lasten kaltoinkohtelutapausten tunnistamiseksi ja raportoimiseksi (YK:n Lasten oikeuksien sopimus, artikla 19). Suomen lainsäädännössä onkin vuodesta 2015 alkaen velvoitettu useita ammattilaisista ilmoittamaan lapseen kohdistuvista rikosepäilyis-

tä suoraan poliisille. Tässä artikkelissa tarkastellaan 4–5-vuotiaisiin lapsiin kohdistuneita pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyjä sekä niiden esilletuloa ja ilmoittamista poliisille. Tulokset perustuvat vuonna 2017 kirjattujen lapsiin kohdistuneiden rikosilmoitusten kvantitatiiviseen sisällönanalyysiin.

Kaltoinkohteluepäilyjen ilmoittaminen viranomaisille

Suuressa osassa maailman maista on YK:n Lasten oikeuksien sopimuksen edellyttämällä tavalla säädetty lasten kaltoinkohtelutapausten ilmoitusvelvollisuudesta (Mathews & Kenny 2008). Kansainvälisissä tutkimuksissa on osoitettu, että lakiin kirjattu ilmoitusvelvollisuus lisää tehokkaasti lasten kaltoinkohteluepäilyjen ilmoittamista viranomaisille ja todellisten kaltoinkohtelutapausten esilletuloa (Mathews ym. 2016; Mathews & Bross 2008). Ilmoitusvelvollisuuden hyödyistä ja haitoista on kuitenkin käyty paljon keskustelua sekä Suomessa että kansainvälisesti. Yleisimpiä kritiikin aiheita ovat ilmoitusvelvollisuuden aikaansaamien lisääntyvien, ja etenkin aiheettomien ilmoitusten määrä sekä näiden vaikutus viranomaisten resursseihin ja perheiden arkeen (Ainsworth 2002). Ilmoitusvelvollisuuden on esitetty johtavan kontrollin lisääntymiseen, ja ilmoitusten läpikäymiseen ja selvittä-

miseen käytettyjen resurssien on nähty olevan pois perheille suunnatuista tukipalveluista (Ainsworth 2002; Hutchison 1993; Ellonen & Pösö 2014). Ilmoitusvelvollisuuden käänköpuolena on nähty myös se, että ilmoitusten tekeminen voi vaarantaa perheen ja ammatillaisen yhteistyösuhteen ja että ilmoitus ei aina johda lapsen kannalta parempaan lopputulokseen, vaan kaltoinkohtelu on esimerkiksi saattanut pahentua entisestään ilmoituksen myötä. Lisäksi väärät ilmoitukset aiheuttavat kohtuutonta rasitusta perheille. (Hutchison 1993; McTavish ym. 2017; Ellonen & Pösö 2014.) Toisaalta taas ilmoitusvelvollisuuden tarvetta tukee se, että tutkimusten perusteella arvioiden merkittävä osa vakavasta lasten kaltoinkohtelusta jää tulematta viranomaisten tietoon (Finkelhor 2005). Ilmoitusvelvollisuutta voidaan pitää myös periaatteellisesti tärkeänä osoituksena siitä, että yhteiskunta ei sulje silmiään kaltoinkohtelulta (Mathews & Bross 2008).

Lakiin kirjattu ilmoitusvelvollisuuskaan ei kuitenkaan ole taesille, että lasten kanssa työskentelevät ammatillaiset ilmoittaisivat epäilyt asianmukaisille viranomaisille (Flaherty ym. 2008; Falkiner ym. 2017; Tillman ym. 2015). Syyt ilmoituksen tekemättä jättämiselle linkittyvät ilmoitusvelvollisuuteen kohdistuneeseen kritiikkiin; ilmoitus jätetään herkemmin tekemättä, jos epäilty teko on lievä, ammatillisella ja epäillyllä on hyvä yhteistyösuhde tai tapahtuneesta ei ole varmuutta (Tillman ym. 2015; McTavish ym. 2017; Flaherty ym. 2008). Melko yleinen syy ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnille on myös puutteellinen tieto lainsäädännöstä (Gunn ym. 2005; Puustinen-Korhonen & Uotinen 2018). Ilmoitusvelvolliset tarvitsevatkin tukea ja koulutusta lasten kaltoinkohtelusta ilmiönä, ilmoitusvelvollisuudesta ja ilmoituskentekoprosessista toteuttaakseen ilmoitusvelvollisuutta lain vaatimalla tavalla (McTavish ym. 2017).

Ilmoitusvelvollisuus Suomen lainsäädännössä

Useisiin muihin maihin verrattuna Suomen lainsäädäntö on poikkeuksellinen siltä osin, että Suomessa ilmoitus lapsen kohdistuvista pahoinpitely- tai hyväksikäyttöepäilyistä on tehtävä lastensuojeluviranomaisten lisäksi myös poliisille (esim. Gilbert ym. 2011). Lastensuojelulla on ollut velvollisuus ilmoittaa epäilyistä poliisille vuodesta 2007 lähtien. Vuonna 2012 ilmoitusvelvollisuus laajennettiin koskemaan myös muita ammatillaisia seksuaalirikosepäilyjen osalta, ja vuonna 2015

lakia laajennettiin edelleen koskemaan myös pahoinpitelyepäilyjä (Lait lastensuojelulain muuttamisesta 542/2011 ja 1302/2014). Laissa säädettyjen ilmoitusvelvollisten lisäksi kuka tahansa yksityishenkilö voi tehdä ilmoituksen suoraan poliisille epäillessään lapsen kohdistunutta kaltoinkohtelua.

Rikos- ja lastensuojelulakien nykyisten säännösten tarkoitus on, että tutkintapyyntöön poliisille tekisi sekä ajan säästämiseksi että väärinkäsitysten välttämiseksi ensimmäinen ammattilaisaho, joka on saanut epäilyn tietoonsa (HE 282/2010 vp., 35–39). Aiempien lakien aikana lastensuojelu on ollut Suomessa hyvin merkittävä viranomaistaho lapsiin kohdistuneiden tutkintapyyntöjen tekemisessä (Humppi & Ellonen 2010, 60–62; Humppi 2008, 72; 2009). Esimerkiksi terveydenhuollon puolelta lapsia koskevista ilmoituksista on tullut vain muutama prosentti (Humppi 2009). Lastensuojelun suuri osuus on todennäköisesti liittynyt siihen, että esimerkiksi terveydenhuollossa tai päivähoitossa heränneistä epäilyistä on tehty lain mukainen lastensuojeluilmoitus, ja vasta lastensuojelu on tehnyt poliisille ilmoituksen joko velvoitettuna tai lievemmissä tapauksissa harkintansa mukaan (Humppi & Ellonen 2010, 48–50). Olettavaa siis on, että lakimuutoksen myötä tutkintapyyntöjen tekijätahot olisivat aiempaan verrattuna monipuolistuneet. Toisaalta lastensuojelun kuntakyselyn perusteella ilmoittajatahoilla on yhä epätietoisuutta ilmoitusvelvollisuudesta ja ilmoitusten tekemistä ohjataan lastensuojelun tehtäväksi, vaikka ilmoitusvelvollisten olisi nykyään itse tehtävä ilmoitus myös poliisille (Puustinen-Korhonen & Uotinen 2018).

Vuonna 2015 voimaan tullessa lakimuutoksessa myös ilmoituskyynnystä haluttiin entisestään madaltaa, ja lainsäädäntöön kirjattiin, että ilmoitus on tehtävä, kun rikosta on *syytä epäillä* (HE 164/2014, 144–145). Aiemmin ilmoituskyynnys ylittyi henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten osalta vasta, kun oli *perusteltua syytä epäillä* rikosta. Uusi muotoilu on perusteltu, sillä tutkimusten mukaan yleisimpänä syynä ilmoituksen tekemättä jättämiselle on näyttänyt se, että työntekijällä ei ole ollut varmuutta tapahtuneesta kaltoinkohtelusta (Flaherty ym. 2006; Falkiner ym. 2017; Humppi & Ellonen 2010). Englanninkielisissä lainsäädännöissä ilmoitusvelvollisuuden edellyttämään vahvuuteen viitataan yleensä käsitteellä *reasonable suspicion*. Näin ilmaistun ilmoituskyynnyn tulkitsemisen on todettu ilmoi-

tusvelvollisten keskuudessa vaihtelevan noin viiden prosentin todennäköisyydestä lähes 100 prosentin varmuusvaatimukseen siitä, että epäilty teko on todella tapahtunut (Levi ym. 2015). Ajatus hyvin vahvan epäilyn vaatimuksesta ennen ilmoituksen tekemistä voi saada aikaan sen, että epäilyä yritetään vahvistaa haastatteleamalla lasta asiaan sopimattomasti ja mahdollisesti johdattelevasti. Tämä voi johtaa siihen, että ilmoituksen teon jälkeen viranomaisten on enää mahdotonta selvittää epäilyä luotettavasti.

Lainsäädännön muutos näyttää onnistuneen tavoitteessaan lisätä poliisin tietoon tulevaa lasten kaltoinkohtelua. Poliisin tilastot osoittavat, että poliisille tehdyt ilmoitukset ovat lisääntyneet lakimuutoksen jälkeen nimenomaan henkeen ja terveyteen kohdistuneissa rikoksissa (kuvio 1).

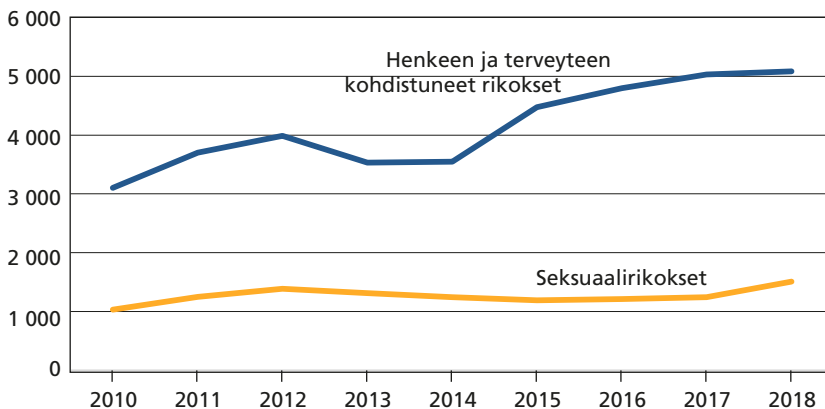
Lakimuutoksiin liittyen Suomessa on käyty keskustelua siitä, kuuluuko niin sanotun kuritusväkivallan tutkiminen poliisille vai pitäisikö se käsitellä lastensuojelun piirissä. Kuritusväkivallalla tarkoitetaan toimintaa, jossa aikuinen pyrkii aiheuttamaan lapselle kipua tai epämukavan olon rangaistukseen lasta tai säädelläkseen lapsen käyttäytymistä. Kuritusväkivaltakäsitteen tarkoituksena on selkeyttää eroa kasvatuksen ja väkivallan välillä ja korostaa myös ruumiillisen kurituksen olevan pahoinpitelyrikos. (STM 2010, 16–17.) Suomessa sekä sosiaalityöntekijöiden että poliisien yleisin näkemys on kuitenkin ollut, ettei yksittäisiä lieviä kuritusväkivaltatapauksia ole mielekästä ilmoittaa eikä käsitellä poliisin toimesta (Heinonen 2015; Heinonen & Ellonen 2016; Ellonen & Pösö 2014). Tämä on perustunut muun muas-

sa näkemykseen siitä, että kuritusväkivallan käytössä on kyse enemmän tahattomista ylilyönneistä kuin varsinaisesta rikollisuudesta ja että tilanteisiin on parempi puuttua tukemalla kuin rankaisemalla (Heinonen & Ellonen 2016). Lainsäädännössä tämä näkemys on otettu huomioon rajaamalla lievät pahoinpitelyt ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle. Sosiaalitoimella on kuitenkin oikeus ilmoittaa poliisille myös lieviä pahoinpitelyistä. Ilmoitusvelvollisuuden rajaus lievien pahoinpitelyiden osalta on siinä mielessä haastava, että työnteekijä joutuu mahdollisesti melko vähäistenkin havaintojensa pohjalta tekemään tulkintaa pahoinpitelyn vakavuudesta. Näin ollen samankaltainen käytös saattaa eri tapauksissa johtaa eri tulkintoihin siitä, kuuluuko se ilmoitusvelvollisuuden piiriin. Suosituksena onkin, että ilmoitusvelvolliset tahot konsultoivat tarvittaessa poliisia tapauskohtaisesti harkitessaan ilmoitusvelvollisuuden täyttymistä (Lohiniva-Kerkelä 2017).

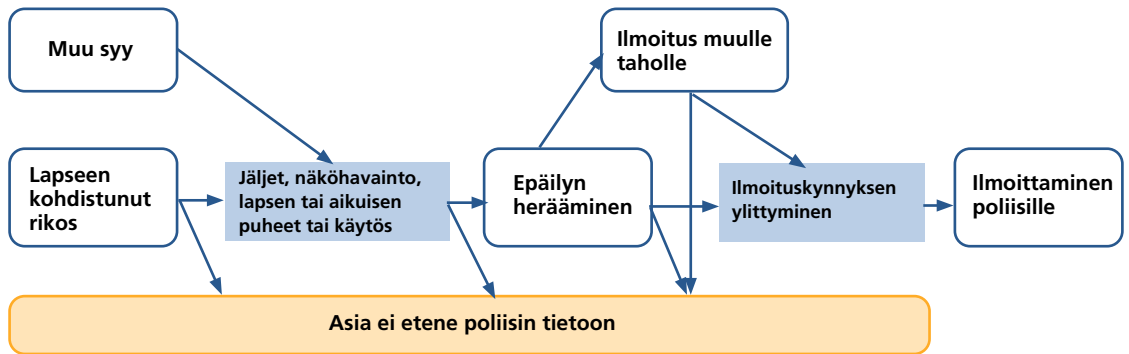
Lapsiin kohdistuneiden rikosten esilletulo

Lainsäädäntöön kirjatusta ilmoitusvelvollisuudesta huolimatta lapsiin kohdistuneiden rikosten päätyminen poliisin tietoon on monipolvinen prosessi, joka vaatii usean vaiheen toteutumista (kuvio 2). Jokainen vaihe edellyttää edellisen vaiheen onnistumista, ja prosessi saattaa keskeytyä missä tahansa vaiheessa.

Alle kouluikäiseen lapseen kohdistuneen rikoksen esilletulo edellyttää, että joku aikuinen ryhtyy epäilemään lapsen joutuneen rikoksen uhriksi, sillä lapsella ei käytännössä ole mahdollisuutta tehdä rikosilmoitusta itse. Uhritutkimusten perusteella

Kuvio 1. Rikosilmoitusten määrän kehitys, asianomistajana alle 15-vuotias lapsi. (Lähde: Poliisin tulostietojärjestelmä 2019).

Kuvio 2. Lapseen kohdistuneen rikoksen päätyminen poliisin tietoon.

tiedetään, että lapset ja nuoret jättävät usein kertomatta heihin kohdistuneesta väkivallasta. Jos nuoret kertovat heihin kohdistuneesta väkivallasta ja vahingonteoista, he kertovat siitä useimmin vanhemmilleen, kavereilleen ja sisaruksilleen. Sen sijaan viranomaisille asiasta kerrotaan vain harvoin. (Fagerlund ym. 2014.) Hyväksikäytöstä nuoret kertovat vanhemmilleen väkivaltakokemusta harvemmin, ja asiasta jätetään useammin kertomatta kenellekään (Fagerlund ym. 2014). Alle kouluikäiset lapset kertovat hyväksikäytöstä vanhempia lapsia epätodennäköisemmin ja usein myös viiveellä. Jos pieni lapsi kuitenkin kertoo hyväksikäytöstä, hän kertoo siitä yleensä aikuiselle, useimmiten äidilleen (Lahtinen ym. 2018; Kogan 2004; Malloy ym. 2013). Tutkimustulokset siitä, kuinka usein seksuaalisesta hyväksikäytöstä kerrotaan, vaihtelevat jopa 24 ja 96 prosentin välillä riippuen lapsen iästä, sukupuolesta, tekijästä ja hyväksikäytön vakavuudesta. (London ym. 2008; Kogan 2004; Malloy ym. 2013; Lahtinen ym. 2018).

Lapsen oman kertoman lisäksi epäily lapsen kohdistuneesta rikoksesta voi herätä muun muassa fyysisen vammian, lapsen poikkeavan käyttäytymisen tai silminnäköhavainnon johdosta. Myös epäilyn heräämisen perusteen tiedetään vaikuttavan osaltaan siihen, ilmoitetaanko epäilystä kaltoinkohtelusta viranomaisille: ilmoitus jätetään useammin tekemättä tilanteissa, joissa epäily perustuu pelkkään lapsen kertomaan kuin niissä tilanteissa, joissa epäily perustuu fyysiseen vammaan (Tillman ym. 2015). Toisaalta lapsen kertoman perusteella herännyt epäily johtaa kuitenkin tuomioon selvästi useammin kuin esimerkiksi lapsen käytöksen, somaattisten oireiden tai lapsen olosuhteisiin liittyvien tekijöiden perusteella he-

rännyt epäily (Joki-Erkkilä ym. 2018).

Aina heränneen epäilyn taustalla ei välttämättä ole rikosta (esim. Korkman ym. 2018). Joskus lapsen sanomiset saattavat osoittautua perättömiksi tai väärintulkituiksi, tai lapsen huolestuttava käytös voi selittyä muilla asioilla. Lapsen kertoma on voinut syntyä myös johdattelun seurauksena (Ceci & Bruck 1993). Erityisesti alle kouluikäisten lasten kohdalla riski vuorovaikutuksessa syntyneelle virheelliselle kertomalle on suuri, sillä lasten episodinen muisti ja arviointikyky ovat vasta kehittyvässä (Roberts & Blades 1996; Malloy & Quas 2009). Epäilyyn on kuitenkin syytä suhtautua erityisen vakavasti, jos epäily on herännyt lapsen spontaanista ja selkeästä kertomasta neutraalille taholle (Finnilä-Tuohimaa 2008). Sen sijaan lapsen aggressiivista tai seksuaalissävyyteistä käytöstä ei voida pitää vahvana osoituksena pahoinpitelystä tai hyväksikäytöstä, sillä hyväksikäytölle tai pahoinpitelylle ei ole olemassa spesifejä oirekuvia (Käypä hoito suositus 2013).

Kun epäily lapsen kohdistuneesta rikoksesta on herännyt ja epäilijä on päättänyt tehdä tutkintapyyntöä poliisille, on poliisin kirjattava asiasta ilmoitus riippumatta siitä, mihin epäily perustuu. Rikosilmoituksen kirjaamisen yhteydessä poliisi määrittää annettujen tietojen perusteella epäillyn rikosnimikkeen. Jos tapauksessa epäillään sekä väkivalta- että seksuaalirikosta tai teko sopii useaan seksuaalirikosnimikkeeseen, tulee ilmoitukseen kirjata useampi rikosnimike. Tutkinnan aikana ilmi tulevien uusien tietojen myötä rikosnimikkeitä voidaan tarvittaessa vaihtaa tai täydentää myöhemmin esitutkinnassa tai syyteharkinnassa. Mikäli epäily on hyvin epämääräinen, voi poliisi varsinaisen rikosilmoituksen sijaan kirjata ilmoituk-

sen myös esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin tarkoituksena selvityksenä. Tällaisella esiselvityksellä tarkoitetaan tilannetta, jossa poliisi selvittää tapausta lisää jo ennen rikosilmoituksen kirjaamista ja esitutkinnan aloittamista. Esiselvitystä voidaan käyttää tilanteessa, jossa ilmoitustiedot ovat niin niukat tai ristiriitaiset, ettei pelkästään niiden perusteella pystytä tekemään päätöstä siitä, onko asiassa syytä epäillä rikosta. Esiselvitys kirjaetaan muutoin samaan tapaan kuin rikosilmoitus, mutta ilman rikosnimikettä tai epäilyä. (Ellonen & Rantaeskola 2016.)

Tutkimuksen tarkoitus

Tässä artikkelissa tarkastellaan 4–5-vuotiaisiin lapsiin kohdistuneita pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyjä sekä niiden esilletuloa ja ilmoittamista poliisille.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Millaisia ovat poliisille ilmoitetut henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikosepäilyt sekä seksuaalirikosepäilyt, joissa epäiltynä uhrina on 4–5-vuotias lapsi? Millaisista teoista on kyse, ja ketä näistä teoista epäillään?
- Kenelle ja minkä johdosta epäily 4–5-vuotiaaseen lapseen kohdistuneesta rikoksesta herää? Vaikuttaako rikostyyppi siihen, miten ja kenelle epäily herää?
- Kenen kautta poliisi saa tietää 4–5-vuotiaisiin lapsiin liittyvistä rikosepäilyistä?

Tämän tutkimuksen tarkastelukohteeksi on rajattu 4–5-vuotiaat lapset. Tutkimuksen rajaaminen yhteen ikäluokkaan on mahdollistanut koko Suomen laajuisen otoksen ja tätä kautta edustavan aineiston. 4–5-vuotiaat valittiin tutkimuskohteeksi siksi, että juuri leikki-ikäisten lasten riski joutua fyysisesti kuritetuksi on muita ikäluokkia suurempi (Ellonen 2012). Lisäksi 4–5-vuotiaiden lasten kielelliset taidot riittävät rikosepäilyjen esilletuomiseen, mutta toisaalta vielä vajavaisten kielellisten taitojen takia he ovat riskialtis ikäryhmä johdattelun ja väärinymmärrysten osalta (Ceci & Bruck 1993).

Aineisto ja menetelmät

Artikkelin aineiston muodostaa poliisin vuonna 2017 kirjaamat rikosilmoitukset, joissa asianomistajana on ollut ilmoitushetkellä 4–5-vuotias lapsi. Ilmoitukset on poimittu poliisin sähköisestä PATJA-tietojärjestelmästä vuoden ja asianomistajan iän mukaan. Tutkimuslupapäätös on saatu poliisihallitukselta (diarinumero POL-2017-41191) ja perustuu lakiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999).

Artikkelissa esiteltäviin analyysiin poimittiin laajemmasta kaikki tutkintailmoitukset sisältävästä aineistosta vain rikoslain luvun 20 mukaiset seksuaalirikosepäilyt sekä luvun 21 mukaiset henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikosepäilyt. Alun perin aineistossa oli mukana myös pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyjä sisältävät esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin tarkoittamat esiselvitykset (n = 21), mutta ne jätettiin lopullisesta aineistosta pois ilmoitusten vähäisen määrän ja rikosnimikkeen puuttumisen takia. Lisäksi osan näistä esiselvityksiä koskevista ilmoituksista (ns. s-ilmoitus) poliisi oli myöhemmin kirjannut uudelleen rikosilmoituksena, jolloin s-ilmoitusten sisällyttäminen tutkimukseen olisi vääristänyt tuloksia. Aineiston käsittelyn myötä kävi myös ilmi, että poliisi saattaa kirjata epäillyn uhrin s-ilmoituksissa asianomistajan sijasta myös kohtaan muu asianosainen, minkä vuoksi käytettävissä oleva aineisto ei todennäköisesti olisi s-ilmoitusten osalta ollut edustava.

Tutkimusaineisto sisälsi yhteensä 584 rikosilmoitusta. Ilmoituksista kahdeksan ilmeni tuplajauksiksi, eli poliisissa oli ilmeisesti tahattomasti kirjattu sama tutkintapyyntö kahdesti. Näissä tapauksissa toinen ilmoituksista jätettiin lopullisen aineiston ulkopuolelle. Osassa ilmoituksista (n = 27) asianomistajana oli useampi tutkimuksen ikäluokkaan kuuluva lapsi. Asianomistajiksi kirjattuja lapsia oli lopullisessa aineistossa 604. Aineisto sisälsi myös lapsia, joita koskien oli vuoden aikana tehty useampi rikosilmoitus (n = 35). Vaikka kyseessä olisi sama lapsi, käsitellään osassa analyysistä jokaista rikosilmoitusta omana havaintoyksikkönään, koska uusissa ilmoituksissa kyseessä oli joko eri epäilty teko tapahtuma (n = 24) tai vähintään eri epäilijä, epäilyperuste tai ilmoittaja (n = 11). Artikkelissa on analyysikohtaisesti ilmoitettu, millä periaatteella samoja lapsia koskevat ilmoitukset on laskettu.

Poliisin kirjaama rikosilmoitus koostuu strukturoidusta osasta ja avoimesta selostusosasta, johon ilmoituksen kirjaava poliisi kirjoittaa epäilystä vapaamuotoisesti, usein referoiden tehtyä tutkintapyyntöä. Koska aineisto sisälsi vapaamuotoista tekstiä, jota haluttiin analysoida tilastollisesti, valittiin tutkimusmenetelmäksi kvantitatiivinen sisällönanalyysi (Seitamaa-Hakkarainen 2000). Ilmoituksista kerättiin tutkimusta varten tiedot rikosnimikkeestä, epäilystä tekemuodosta, lapsen sukupuolesta, epäilystä, epäilyn perusteista, epäilijästä, ilmoittajasta ja vanhempien asumisesta. Aineisto koottiin SPSS-tietokantaan ilmoitusten lukemisen ja manuaalisen luokittelun avulla. Muuttujien luokittelu toteutettiin aineistolähtöisesti, eli muuttujat on jaettu raportoinnissa käytäviin luokkiin sen perusteella, millaisia luokkia aineistosta nousi. Aineistolähtöinen luokittelu toteutettiin siten, että ilmoittaja-, epäilijä-, ja tekijätahot sekä tekemuodot koodattiin ensin mahdollisimman tarkasti ja jaoteltiin vasta kaikkien ilmoitusten lukemisen jälkeen tutkimuksen kannalta mielekkään kokoon luokkiin. Näin toimittiin, jotta etukäteen päätetyt luokat eivät olisi jättäneet huomiotta mitään ilmoittaja-, epäilijä- tai tekijätahoja tai tekemuotoja. Muuttujien tiedot kerättiin rikosnimikettä lukuun ottamatta tutkintailmoitusten vapaan selostusosion perusteella. Koska selostusosan yksityiskohtaisuus vaihteli merkittävästi eri tutkintailmoitusten välillä, ei kaikista ilmoituksista ollut saatavilla kaikkia tutkimuksessa käytettyjä muuttujia.

Aineiston tilastollisessa analysoinnissa käytettiin kuvailevia menetelmiä sekä Pearsonin χ^2 -riippumattomuustestejä. Pearsonin χ^2 -riippumattomuustestin käyttöön päädyttiin, koska se mahdollistaa kategoristen muuttujien välisen vertailun. Merkitsevyytensä rajana käytettiin viiden prosentin merkitsevyytensä. Tapausten tunnistamattomuuden takaamiseksi yksittäistapausten tarkkaa lukumäärää ei raportoida.

Tulokset

Rikosnimikkeet, uhrin ja epäily

Lopullinen tutkimuksessa käytetty aineisto sisälsi 604 rikosepäilyä, joista 546 koski henkeen ja terveyteen kohdistuvia epäilyjä, 53 seksuaalirikosepäilyä ja 5 molempia. Väestömäärään suhteutettuna poliisin tietoon päätyneet henkeen ja terveyteen kohdistuneet epäilyt koskettivat alle 0,5

prosenttia 4–5-vuotiaista. Seksuaalirikosepäilyjen kohdalla osuus oli pienempi; ne koskettivat alle 0,05 prosenttia 4–5-vuotiaista. (Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat 2018.)

Tapausten rikosnimikkeet on esitetty taulukossa 1. Osassa tapauksista on epäily useita eri tekoja, jolloin rikosnimikkeitäkin on samassa ilmoituksessa saattanut olla useita.

Henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikosepäilyistä ylivoimaisesti suurin osa koski pahoinpitelyepäilyä. Suurin osa pahoinpitelyepäilyistä oli kirjattu perusmuotoisena pahoinpitelyä. Seksuaalirikosepäilyissä yleisin rikosnimike oli lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.

Pahoinpitelyepäilyjen erilaisista tekotavoista yleisimpänä näyttäytyi lapsen lyöminen (n = 292, 65 % tapauksista), johon sisältyi erityyppisiä lyömistapoja läpsäisyistä piiskaamiseen ja muilla esineillä lyömiseen. Muita yleisiä tekemuotoja olivat tukistaminen (n = 86, 19 %) sekä erilaiset reutuukset ja tönimiset (n = 60, 13 %). Myös vakavampia epäiltyjä tekemuotoja, kuten kuristamista (n = 18, 4 %), potkimista (n = 15, 3 %) ja puremista (n = 9, 2 %) nousi ilmoituksista esiin. Niistä pahoinpitelyilmoituksista, joissa kävi ilmi epäilty tekotapa, 72,5 prosentissa mainittiin vain yksi tekemuoto ja 27,5 prosentissa epäily koski kahta tai useampaa tekemuotoa. Pahoinpitelyepäilyjen

Taulukko 1. Eri rikosnimikkeiden määrät ja suhteelliset osuudet

Rikosnimike	N	%
Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset (Rikoslain luku 21)		
Pahoinpitely (RL 21:5)	445	74
Lievä pahoinpitely (RL 21:7)	87	14
Törkeä pahoinpitely (RL 21:6)	1	0,2
Heitteillepano (RL 21:14)	15	3
Vammantuottamus (RL 21:10)	3	0,5
Törkeä vammantuottamus (RL 21:11)	1	0,2
Vaaran aiheuttaminen (RL 21:13)	6	1
Seksuaalirikokset (Rikoslain luku 20)		
Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:6)	48	8
Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:7)	9	2
Lapsen houkutteleva seksuaalisiin tarkoituksiin (RL 20:8b)	1	0,2

*Samaa lasta koskevat useat ilmoitukset on käsitelty tässä analyysissä erillisinä tapauksina.

erilaiset tekotavat osuiksineen on tarkemmin esitetty liitetaulukossa 1 (ks. www.julkari.fi). Rikositilustietojen perusteella ei pääosin ollut mahdollista määrittää, onko teoissa ollut kyse yksittäisestä vai toistuvista teoista.

Muiden henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten osalta heitteillepanoepäilyissä oli kyse siitä, että lapsi oli jätetty yksin kotiin tai lapsen turvallisuuden valvontaa oli muutoin laiminlyöty. Ilmoitukset vammantuottamuksista ja vaaran aiheuttamisista liittyivät erilaisiin yksittäisiin tekoihin (esim. koiran valvonnan laiminlyönti siten, että koira on purrut lasta, tai varomaton ammuskeleminen). Seksuaalirikosepäilyissä tyypillisin epäily oli lapsen alapään koskettaminen kädellä tai suulla (n = 35).

Seksuaalirikosepäilyissä tytöt olivat asianomistajina yliedustettuina (67 % vs. 33 %), sen sijaan pahoinpitelyepäilyissä asianomistajina oli selvästi enemmän poikia (63 % vs. 37 %). Epäiltyinä tekijöinä miehiä oli selvästi naisia enemmän sekä seksuaalirikosepäilyissä (90 % vs. 10 %) että pahoinpitelyepäilyissä (63 % vs. 37 %). Muissa henkeen ja terveyteen kohdistuvissa epäilyissä uhrien tai tekijöiden sukupuolella ei ollut merkittävää eroa. Asianomistajan ja tekijän sukupuolten välillä oli tilastollinen yhteys siten, että poikiin kohdistuneissa pahoinpitelyepäilyissä epäillyt olivat tyttöihin kohdistuneita epäilyjä useammin miespuolisia ($\chi^2(1) = 7,24$; $p = ,007$). Seksuaalirikosten ja muiden henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten

kohdalla vastaavaa vertailua ei voitu tehdä pienen otokseen takia. Koska pahoinpitelyjä lukuun ottamatta muita henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia on aineistossa melko vähän, analysoidaan jatkossa kaikki henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikosnimikkeet yhdessä.

Epäillyt tekijätahot on esitetty taulukossa 2. Isät olivat epäiltyinä lähes puolessa tapauksista niin seksuaalirikoksissa kuin henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa. Henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa äiti oli epäiltyinä noin neljänneksessä tapauksista, mutta seksuaalirikoksissa äidit olivat epäiltyinä vain yksittäistapauksissa yhdessä isien kanssa.

Epäilyn herääminen

Rikositilustusten perusteella arvioiden epäily lapsen kohdistuneesta rikoksesta oli useimmiten herännyt vanhemmille tai päivähoidon työntekijöille (taulukko 3). Tahot, joille epäily oli herännyt, poikkesivat kuitenkin merkittävästi toisistaan seksuaalirikosepäilyiden ja henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosepäilyjen välillä. Seksuaalirikosepäilyissä epäily oli herännyt vanhemmille selvästi useammin kuin henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten kohdalla ($\chi^2(1) = 7,65$; $p = ,006$). Sen sijaan seksuaalirikosepäilyt heräsivät merkittävästi muita rikostyyppäjä harvemmin päiväkodissa ($\chi^2(1) = 4,89$; $p = ,027$).

Henkilöä, jolle epäily oli herännyt, tarkasteltiin myös suhteessa epäiltyyn henkilöön. Henkeen ja

Taulukko 2. Rikoksesta epäillyt tahot

	Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset		Seksuaalirikokset	
	n	%	n	%
Isä	241	44	23	42
Äiti	126	23	0	0
Molemmat vanhemmat	52	9	<5	<9
Vanhempipuoli	43	8	<5	<9
Muu sukulainen	31	6	10	18
Muu yksityinen	26	5	11	20
Ammattilainen	24	4	<5	<9
Ei tietoa	11	2	<5	<9
Yhteensä	554	100	55	100

*Samaa lasta koskevia uusia ilmoituksia ei tässä analyysissä ole otettu huomioon, mikäli epäily on ollut ilmoituksissa sama.

*Osassa tapauksissa epäiltyjä on ollut useampi, ja tällöin kaikki epäillyt on koottu taulukkoon.

Taulukko 3. Tahot, joille epäily oli herännyt

	Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset		Seksuaalirikokset	
	n	%	n	%
Vanhempi/vanhemmat	189	35	32	58
Muu yksityishenkilö	44	8	5	9
Päiväkoti	131	24	5	9
Sosiaalitoimi	67	12	<5	<9
Muu ammattilainen	57	10	<5	<9
Ei tietoa	57	10	6	11
Yhteensä	545	100	55	100

* Jos samasta asianomistajasta on tehty useampi ilmoitus samaan epäilyyn perustuen, niin tässä analyysissä toinen ilmoitus on jätetty huomiotta.

terveyteen kohdistuvissa epäilyissä, joissa isä oli epäiltynä, oli epäily herännyt äidille 40 prosentissa tapauksista, kun taas tilanteissa, joissa äiti oli epäiltynä, oli isä epäilyn herättäjänä vain 19 prosentissa tapauksista. Epäilyt äidin tekemistä rikoksista olivat yleisimmin heränneet päiväkodissa (30 %). Seksuaalirikosepäilyistä, joissa isä oli epäiltynä, oli epäily herännyt äidille 58 prosentissa tapauksista. Näistä tapauksista suurin osa (80 %) oli tilanteita, joissa vanhemmat asuivat eri osoiteissa. Myös henkeen ja terveyteen kohdistuvissa epäilyissä, joissa vanhempi epäili toista vanhempaa, vanhemmat asuivat eri osoitteissa 80 prosentissa tapauksista.

Suurin osa epäilyistä perustui lapsen omaan kertomaan pahoinpitelystä tai hyväksikäytöstä (61 %). Muita yleisiä perusteita epäilylle olivat somaattinen jälki (21 %), tilanteen näkeminen (22 %) tai toisen lapsen kertoma (14 %). Osan rikosilmoituksista taustalla oli useampia perusteita epäillä pahoinpitelyä tai hyväksikäyttöä. Vaikka somaattinen jälki oli melko yleinen epäilyn peruste, perustui rikosepäily pelkkään somaattiseen jälkeen vain harvoin. Epäilyn heräämisperusteet ammattilaisten ja yksityishenkilöiden välillä erosivat siten, että yksityishenkilöiden epäilyt perustuivat useammin näköhavaintoihin ja somaattisiin jälkiin. Ammattilaisille heränneet epäilyt taas perustuivat yksityishenkilöiden epäilyjä useammin epäilyyn tai toisen lapsen kertomaan tai sisarukseen kohdistuneeseen epäilyyn. Epäilyn heräämisen perusteet on esitelty tarkemmin liitetäulukossa 2 (ks. www.julkari.fi). Yleisimpiä epäilyperusteita (lapsen oma kertoma, somaattinen jälki, silminnäkijähavainto ja toisen lapsen kertoma) ver-

tailtiin myös eri rikostyyppisiin; henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten epäilyperusteet eivät eronneet merkittävästi seksuaalirikosten epäilyperusteista ($\chi^2(3) = 4,46$; $p = ,216$).

Ilmoituksen tekeminen poliisille

Taulukossa 4 on esitetty ilmoituksen poliisille tehneet tahot, joista yleisimmät olivat sosiaalitoimi, päiväkotit ja vanhemmat. Vanhemmista äiti oli selvästi isää useammin sekä se, kenelle epäily oli herännyt (26 % vs. 8 %), että se, joka teki ilmoituksen poliisille (13 % vs. 6 %). Ero saattaa liittyä osittain siihen, että isät olivat epäiltyinä selvästi äitejä useammin. Ilmoittajatahot poikkesivat toisistaan henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa ja seksuaalirikoksissa ainoastaan siten, että päiväkodista tehdyt ilmoitukset liittyivät lähes yksinomaan pahoinpitelyihin ($\chi^2(1) = 3,99$; $p = ,046$).

Ilmoituksen tekijätahot poikkesivat tahoista, joille epäily oli alun perin herännyt: 41 prosentissa tapauksista ilmoituksen poliisille oli tehnyt joku muu kuin alkuperäinen epäilijä. Niissäkin tilanteissa, joissa alkuperäisellä epäilijällä olisi ollut velvollisuus tehdä poliisille ilmoitus itse, oli ilmoitus tehty vasta jonkin muun tahon toimesta 28 prosentissa tapauksista. Sosiaalitoimen osuus ilmoituksen tekijänä oli selvästi suurempi kuin epäilyn herättäjänä, kun taas vanhemmat toimivat selvästi useammin epäilyn herättäjinä kuin ilmoituksen tekijöinä. Aineiston perusteella sosiaalitoimen tekemistä tutkintapyyntöistä 66 prosenttia perustui joltakin muulta taholta saatuun tietoon. Sosiaalitoimen tekemistä ilmoituksista epäily oli herännyt vanhemmille 32 ja päiväkodissa 17 prosentissa tapauksista.

Taulukko 4. Tahot, jotka tekivät ilmoituksen poliisille

	Henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset		Seksuaalirikokset	
	n	%	n	%
Vanhempi/vanhemmat	109	20	14	24
Muu yksityishenkilö	18	3	<5	<9
Päiväkoti	101	18	<5	<9
Sosiaalitoimi	205	37	22	38
Muu ammattilainen	100	18	14	24
Ei tietoa	18	3	<5	<9
Yhteensä	549	100	58	100

*Tässä analyysissä on otettu huomioon kaikki tehdyt ilmoitukset, vaikka asianomistaja olisi ollut sama.

Varsinaisten tutkimuskysymysten ulkopuolisen havaintona aineistosta nousi esiin tapauksia, joissa ilmoitusta poliisille ei oltu tehty heti, vaan epäilyä oli ennen ilmoituksen tekoa pyritty selvittämään haastattelemalla lasta asiaan liittyen. Esimerkiksi erässä tapauksessa rikosepäily oli herännyt päiväkodissa lapsen puheiden perusteella. Päiväkodista ei oltu tehty tutkintapyyntöä poliisille, mutta asiasta oli tehty lastensuojeluilmoitus, jonka seurauksena lastensuojelun työntekijät kyselivät lapselta asiasta lisää. Kun lastensuojelu sitten teki tutkintapyynnön poliisille, todettiin poliisissa, että lastensuojelun työntekijän suoraa vaihtoehtoiset kysymykset olivat olleet johdattelevia eikä lasta voitu enää kuulla rikosepäilyyn liittyen. Vastavia tapauksia oli aineistossa useampia.

Johdopäätökset

Tässä artikkelissa tarkasteltiin epäilyjä 4–5-vuotiaisiin lapsiin kohdistuneista rikoksista sekä niiden esilletuloa ja ilmoittamista poliisille. Tulokset perustuivat vuonna 2017 kirjattujen rikosilmoitusten kvantitatiiviseen sisällönanalyysiin. Lopullinen aineisto sisälsi yhteensä 604 tapausta.

Tulosten perusteella 4–5-vuotiaisiin lapsiin kohdistuneet rikosepäilyt ovat useimmiten pahoinpitelyepäilyjä ja selvästi yleisin epäilty tekemuoto on lyöminen. Miehet ja erityisesti isät ovat yliedustettuina epäiltyinä niin pahoinpitely- kuin seksuaalirikosepäilyissäkin. Pojat ovat asianomistajina pahoinpitelyepäilyissä yli kaksi kertaa useammin kuin tytöt, kun taas seksuaalirikosepäilyissä tyttöjä on poikiin verrattuna asianomistajina kaksinkertainen määrä. Nämä tulokset

ovat samansuuntaisia aiempiin rikosilmoitustutkimuksiin (Humppi 2008) ja uhri- ja tekijäraportointiin perustuviin tutkimuksiin verrattaessa, lukuun ottamatta isien suurta osuutta seksuaalirikosten epäiltyinä (Ellonen 2012; Barth ym. 2013; Fagerlund ym. 2014, 86–87). Isien suurta osuutta saattaa osittain selittää tässä artikkelissa tutkittujen lasten nuori ikä, sillä pienten lasten hyväksikäyttäjänä on muita useammin perheenjäsen (Fischer & McDonald 1998). Toisaalta lähes puolet seksuaalirikosepäilyistä, joissa isää epäiltiin, olivat heränneet isästä erillään asuvalle äidille. Aiempien tutkimusten perusteella tiedetään, että eronneet vanhemmat epäilevät toisiaan myös aiheetta, eivätkä eronneen äidin isään kohdistamat seksuaalirikosepäilyt yleensä saa vahvistusta tarkemmissa selvittelyissä (Trocmé & Bala 2005; Korkman ym. 2017). Näin ollen yhtenä mahdollisena selittäjänä isien uhritutkimuksia suuremmalle osuudelle voidaan pitää sitä, että osa rikosepäilyistä on saattanut olla aiheettomia. Tämän tutkimuksen keinoin rikosilmoitusten aiheellisuutta ei voida kuitenkaan arvioida.

Tulosten perusteella epäily lapseen kohdistuneesta rikoksesta herää useimmiten vanhemmalle tai päiväkodin työntekijöille. Epäilijätahoina on kuitenkin laajasti myös muita tahoja, kuten sukulaisia, naapureita, terveydenhuollon ja sosiaalitoimen hoitotahoja sekä sisarusten oppilaitoksia. Tutkimuksen tulos siitä, että epäily herää useimmiten vanhemmalle, vastaa aiempaa tutkimustietoa siitä, kenelle lapset tyypillisimmin kertovat heihin kohdistuvasta kaltoinkohtelusta (Fagerlund ym. 2014; Malloy ym. 2013). Ilmoituksen poliisille oli kuitenkin lähes puolissa tapauksista tehnyt jokin muu taho kuin alkuperäinen epä-

lijä. Niissäkin tilanteissa, joissa epäily oli herännyt ilmoitusvelvolliselle henkilölle, oli ilmoituksen tehnyt jokin muu taho neljänneksessä tapauksista. Tulos vastaa kuntakyselyssä esiin tullutta huolta siitä, että ilmoitukset jätetään yhä lastensuojelun tehtäväksi (Puustinen-Korhonen & Uotinen 2018). Koska aineisto ei sisältänyt tietoa epäilyistä, jotka eivät lainkaan ole päätyneet poliisin tietoon, on oletettavaa, että ilmoitusvelvollisuutta laiminlyödään vielä tätäkin useammin. Lapsen oikeuksien näkökulmasta ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönti tarkoittaa, ettei lapsi saa lainsäädännön tunnustamia oikeuksia kaltoinkohtelun uhrina (Ellonen & Pösö 2014). Syyt sille, että ilmoitusvelvollinen taho ei tee ilmoitusta poliisille, liittyvät mahdollisesti tietämättömyyteen, haluttomuuteen tai ilmoitusvelvollisen tulkintaan siitä, että kyse on lievästä teosta, joka ei täytä ilmoitusvelvollisuutta.

Tutkimuksen perusteella selvästi yleisin epäilyn heräämissyy on lapsen oma kertoma. Pelkästään lapsen käyttäytymisen perusteella kirjattuja ilmoituksia ei aineistossa ollut lainkaan. Tätä voidaan pitää positiivisena, sillä lapsen poikkeavaakaan käytöstä ei voida pitää vahvana merkinä pahoinpitelystä tai hyväksikäytöstä (Käypä hoito suositus 2013). Lapsen kertomaan perustuvien epäilyjen suuri osuus korostaa tarvetta sille, että epäilyn esille tullessa aikuiset osaisivat reagoida tilanteeseen oikein ja keskustella lapsen kanssa asiasta johdattelematta. Myös tämän tutkimuksen aineistossa oli nähtävissä tilanteita, joissa lapsen kanssa asiaa oli ennen ilmoituksen tekoa käyty läpi johdattelevalla ja tutkinnan vaarantavalla tavalla. Tutkintailmoituksia oli vuonna 2017 kirjattu 584 kappaletta, mutta sitä, kuinka suuren osan ilmoituksista taustalla oli tosiasiallisesti tapahtunut pahoinpitely tai hyväksikäyttö, ei tiedetä. Riippumatta siitä, kuinka suuren osan ilmoituksista taustalla on tosiasiallisesti tapahtunut rikos, on ilmoituksia väestömäärään suhteutettuna huomattavasti vähemmän kuin tutkimusten mukaan tämän ikäisiin lapsiin kohdistuvaa kuritusväkivaltaa (Ellonen 2012). Koulutusta rikosten esilletulosta, lapsen kanssa keskustelemisesta ja ilmoitusvelvollisuudesta tarvitaan siis edelleen.

Koska tutkimusaineistona oli koko Suomen kattava otos, kuvaa tutkimus luotettavasti tilannet-

ta 4–5-vuotiaiden osalta vuonna 2017. Tulosten yleistämisessä muihin vuosiin täytyy kuitenkin olla varovainen, sillä nykyisenlainen ilmoitusvelvollisuus on kohtuullisen tuore ja siihen liittyen voi olla vielä tietämättömyyttä ja vanhentuneita toimintatapoja. Koulutuksen ja yleisen asenteen muokkautumisen myötä ilmoituskynnys saattaa ajan kuluessa muuttua. On myös mahdollista, että uuden lain mukaisten toimintatapojen vakiintumisen myötä sosiaalitoimen rooli tiedon välittäjänä epäilijätahojen ja poliisin välillä vähentyy. Tutkimustuloksia ei voida myöskään suoraan yleistää koskemaan muita ikäluokkia. Aiempiin tutkimuksiin verrattuna tässä tutkimuksessa ilmoitajatahoina korostuivat sosiaalitoimi, vanhemmat ja päiväkotit, kun taas lapset itse ja poliisi jäivät lähes olemattomaan osaan (Humpi 2009; Humpi & Ellonen 2010). Tämä selittyy todennäköisesti aiempien tutkimusten selvästi erilaisella ikäjakaumalla ja ehkä osin sillä, että tutkimukset on tehty ennen vuoden 2015 lakimuutosta.

Tutkimustulosten ja niiden tulokinnan reunaehtona tulee muistaa, että saadut tiedot perustuvat ainoastaan rikosilmoituksiin. Koska poliisin käytännöt ilmoitusten kirjaamistarkkuudessa ovat vaihtelevia, on mahdollista, ettei ilmoituksiin ole aina kirjattu esimerkiksi kaikkia eri tekemuotoja tai epäilyn perusteita. Aineiston perusteella ei myöskään ollut mahdollista saada tietoa siitä, miten tutkinta eteni ja todettiin epäily todennäköiseksi vai perusteettomaksi. Tutkimusaineisto ei myöskään anna tietoa niistä epäilyistä, jotka poliisi on päättänyt kirjaamaan esiselvitystä vaativina s-ilmoituksina, eikä epäilyistä, jotka ovat jääneet kokonaan päätyttyä poliisin tietoon. Koska tutkimus koski ainoastaan 4–5-vuotiaita, tarvitaan jatkotutkimusta lapsiin kohdistuvista rikosepäilyistä ja niiden esilletulosta vielä muiden ikäluokkien suhteen. Myös rikosilmoitusten lisääntymistä ja sen vaikutusta siihen, miten lapsiin liittyvät rikosepäilyt etenevät esitutkinnassa, syyttäjällä ja tuomioistuimessa olisi tarpeen tutkia nyt vuoden 2015 lakimuutoksen jälkeen. Lisäksi lakimuutoksen vaikutusten arvioimiseksi tarvittaisiin tutkimusta siitä, millaisia vaikutuksia rikosprosessilla on perheisiin ja lasten elämään esimerkiksi perheensisäisissä pahoinpitelyepäilytapauksissa.

Saapunut 24.1.2019
Hyväksytty 8.7.2019

KIRJALLISUUS

- Ainsworth, Frank (2002) Mandatory reporting of child abuse and neglect: Does it really make a difference? *Child & Family Social Work* 7 (1), 57–63.
- Barth, Jürgen & Bermetz, Lilian & Heim, Eve & Trelle, Sven & Tonia, Thomy (2013) The current prevalence of child sexual abuse worldwide: a systematic review and meta-analysis. *International journal of public health* 58 (3), 469–483.
- Ceci, Stephen & Bruck, Maggie (1993) Suggestibility of the child witness: A historical review and synthesis. *Psychological bulletin* 113 (3), 403–439.
- Ellonen, Noora (2012) Kurin alaiset: lasten ja vanhempien välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 103. Tampere.
- Ellonen, Noora & Satu Rantaeskola (2016) Lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyjen tutkinta. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 24. Tampere.
- Ellonen, Noora & Pösö, Tarja (2014) Hesitation as a system response to children exposed to violence. *International Journal of Children's Rights* 22 (4), 730–747.
- Fagerlund, Monica & Peltola, Marja & Käriäinen, Juha & Ellonen, Noora & Sariola, Heikki (2014) Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013: lapsiuhritutkimuksen tuloksia. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 110. Tampere.
- Falkiner, Meredith & Thomson, Donald & Guadagno, Belinda & Day, Andrew (2017) Heads you win, tails I lose: The dilemma mandatory reporting poses for teachers. *Australian Journal of Teacher Education* 42 (9), 93–110.
- Finkelhor, David (2005) The main problem is under-reporting child abuse and neglect. In Loseke, Donnell R. & Gelles, Richard & Cavanaugh, Mary (ed.) *Current controversies on family violence*. Thousand Oaks, CA: Sage, 299–310.
- Finnilä-Tuohimaa, Katarina (2008) Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittäminen. Teoksessa Santtila, Pekka & Weizmann-Henelius, Ghitta (toim.) *Oikeuspsykologia*. Porvoo: WS Bookwell Oy, 432–455.
- Fischer, Donald & McDonald, Wendy (1998) Characteristics of intrafamilial and extrafamilial child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 22 (9), 915–929.
- Flaherty, Emalee & Sege, Robert & Griffith, John & Price, Lori & Wasserman, Richard & Slora, Eric & Dhepyasuwan, Niramol & Harris, Donna & Norton, David & Angelilli, Mary & Abney, Dianna & Binns, Helen (2008) From Suspicion of Physical Child Abuse to Reporting: Primary Care Clinician Decision-Making. *Pediatrics*, 122 (3), 611–619.
- Flaherty, Emalee & Sege, Robert & Price, Lori & Christoffel, Katherine & Norton, David & O'Connor, Karen (2006) Pediatrician characteristics associated with child abuse identification and reporting: results from a national survey of pediatricians. *Child Maltreatment* 11 (4), 361–369.
- Gershoff, Elizabeth & Grogan-Kaylor, Andrew (2016) Spanking and child outcomes: Old controversies and new meta-analyses. *Journal of Family Psychology* 30 (4), 453–469.
- Gilbert, Neil & Parton, Nigel & Skivenes, Marit (2011) *Child protection systems: International trends and orientations*. New York (N.Y.): Oxford University Press.
- Gunn, Veronica & Hickson, Gerald & Cooper, William (2005) Factors affecting pediatricians' reporting of suspected child maltreatment. *Ambul Pediatrics* 5 (2), 96–101.
- Hakalehto-Wainio, Suvianna (2013) Lapsen oikeudet ja lapsen etu lapsen oikeuksien sopimuksessa. Teoksessa Hakalehto-Wainio, Suvianna & Nieminen, Liisa (toim.) *Lapsioikeus murroksessa*. Lakimiesliiton Kustannus, 17–52.
- Heinonen, Anna (2015) Child Welfare's Decision-Making Process in Cases of Disciplinary Violence. *International Journal of Children's Rights* 23 (4), 1–28.
- Heinonen, Anna & Ellonen, Noora (2016) Crime or Not? – Police Officers' Perceptions of Disciplinary Violence, Its Criminalisation and Investigation. *Policing and Society* 26 (5), 503–521.
- Humppi, Sanna-Mari (2008) Poliisin tietoon tullut lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 75/2008. Tampere.
- Humppi, Sanna-Mari (2009) Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö rikosilmoituksissa. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 82. Tampere.
- Humppi, Sanna-Mari & Ellonen, Noora (2010) Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö: tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 40/2010. Tampere.
- Hutchison, Elizabeth (1993) Mandatory reporting laws: Child protective case finding gone awry? *Social work* 38 (1), 56–63.
- Joki-Erkkilä, Minna & Niemi, Jenni & Ellonen, Noora (2018) Child sexual abuse—Initial suspicion and legal outcome. *Forensic science international* 291, 39–43.
- Kogan, Steven (2004) Disclosing unwanted sexual experiences: results from a national sample of adolescent women. *Child Abuse and Neglect* 28 (2), 147–165.
- Korkman, Julia & Antfolk, Jan & Fagerlund, Monica, & Santtila, Pekka (2018) The prevalence of unfounded suspicions of child sexual abuse in Finland. *Nordic Psychology*, 1–12.
- Korkman, Julia & Laajasalo, Taina & Pakkanen, Tom (2017) Child forensic interviewing in Finland: Investigating suspected child abuse at the Forensic psychology unit for children and adolescents. In Johansson, Susanna & Stefansen, Kari & Bakkeiteig, Elisiv & Kaldal, Anna (ed.) *Collaboration against child abuse: Exploring the Nordic Barnahus Model*. Cham: Palgrave MacMillan, 145–164.
- Kurttila, Tuomas (2017) Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja: Onko lapsella oikeusturvaa. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 1/2017. Jyväskylä.

- Käypä hoito -suositus (2013) Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön epäilyn tutkiminen. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Lastenpsykiatriyhdistyksen asettama työryhmä. Helsinki.
- Lahtinen, Hanna-Mari & Laitila, Aarno & Korkman, Julia & Ellonen, Noora (2018) Children's disclosures of sexual abuse in a population-based sample. *Child abuse & neglect* 76, 84–94.
- Levi, Benjamin & Crowell, Kathryn & Walsh, Kerryann & Dellasega, Cheryl (2015) How childcare providers interpret 'reasonable suspicion' of child abuse. *Child & Youth Care Forum* 44 (6), 875–891.
- Lohiniva-Kerkelä, Mirva (2017) Salassapito- ja ilmoitusvelvollisuus lähisuhdeväkivallasta. Teoksessa Johanna Niemi & Heini Kainulainen & Päivi Honkatukia (toim.) Sukupuolistunut väkivalta. Tampere: Vastapaino, 156–176.
- London, Kamala & Bruck, Maggie & Wright, Daniel & Ceci, Stephen (2008) Review of the contemporary literature on how children report abuse to others: findings, methodological issues, and implications for forensic interviewers. *Memory* 16 (1), 29–47.
- Malloy, Lindsay & Brubacher, Sonja & Lamb, Michael (2013) "Because she's one who listens": Children discuss disclosure recipients in forensic interviews. *Child Maltreatment* 18 (4), 245–251.
- Malloy, Lindsay & Quas, Jodi (2009) Children's suggestibility. Areas of consensus and controversy. In Kuehnle, Kathryn & Connell, Mary (ed.) *The evaluation of child sexual abuse allegations. A comprehensive guide to assessment and testimony*. Hoboken, NJ: Wiley, 267–297.
- Mathews, Benjamin & Bross, Donald (2008) Mandated reporting is still a policy with reason: Empirical evidence and philosophical grounds. *Child Abuse & Neglect* 32 (5), 511–516.
- Mathews, Ben & Kenny, Maureen (2008) Mandatory Reporting Legislation in the United States, Canada, and Australia: A Cross-Jurisdictional Review of Key Features, Differences, and Issues. *Child Maltreatment* 13 (1), 50–63.
- Mathews, Ben & Lee, Xing & Norman, Rosana (2016) Impact of a new mandatory reporting law on reporting and identification of child sexual abuse: a seven year time trend analysis. *Child abuse & neglect* 56, 62–79.
- McTavish, Jill & Kimber, Melissa & Devries, Karen & Colombini, Manuela & MacGregor, Jennifer & Wathen, Nadine & Agarwal Arny & MacMillan, Harriet (2017) Mandated reporters' experiences with reporting child maltreatment: a meta-synthesis of qualitative studies. *BMJ open* 7 (10), 1–15.
- Norman, Rosana & Byambaa, Munkhtsetseg & De, Rumna & Butchart, Alexander & Scott, James & Vos, Theo (2012) The long-term health consequences of child physical abuse, emotional abuse, and neglect: a systematic review and meta-analysis. *PLoS medicine* 9 (11), 1–31.
- Paolucci, Elizabeth & Genuis, Mark & Violato, Claudio (2001) A meta-analysis of the published research on the effects of child sexual abuse. *The Journal of psychology* 135 (1), 17–36.
- Poliisin tulostietojärjestelmä (2019) Poliisille ilmoitetut henkeen ja terveyteen sekä seksuaalirikokset AO alle 15 2010–2018. Tilasto saatu Poliisihallitukselta 1.4.2019.
- Puustinen-Korhonen, Aila & Uotinen, Sami (2018) Lapsen pahoinpitely- ja seksuaalirikosepäilyjen selvittämisessä epätietoisuutta ilmoitusvelvollisuudessa ja viiveitä tapausten selvittämisessä. Lastensuojelun kuntakyselyn ensimmäinen erillisanalyysi. Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/ajankoh-taista/2018/lapsen-pahoinpitely-ja-seksuaalirikos-epailyjen-selvittamisessa-epatietoisuutta> (luettu 5.8.2018)
- Roberts, Kim & Blades, Mark (1996) Do children confuse memories of events seen on television and events witnessed in real life? *Issues in Criminological and Legal Psychology* 26, 52–57.
- Seitamaa-Hakkarainen, Piriita (2000) Kvalitatiivinen sisällön analyysi, *Academia.edu*. http://www.academia.edu/589363/Kvalitatiivinen_sisallon_analyysi (luettu 3.7.2018)
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus (2010) Älä lyö lasta! Kansallinen lapsiin kohdistuvan kuritusväkivallan vähentämisen toimintaohjelma, Helsinki.
- Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat (2018) Väestö iän (1-v.) ja sukupuolen mukaan 1970 – 2017. http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/statfin_vaerak_pxt_001.px (luettu 17.8.2018)
- Tillman, Kathleen & Prazak, Michael & Burrier, Lauren & Miller, Sadie & Benezra, Max & Lynch, Lori (2015) Factors Influencing School Counselors' Suspecting and Reporting of Childhood Physical Abuse: Investigating Child, Parent, School, and Abuse Characteristics. *Professional School Counseling* 19 (1), 103–115.
- Trocme, Nico & Nicholas Bala (2005) "False allegations of abuse and neglect when parents separate." *Child Abuse & Neglect* 29 (12), 1333–1345.

Lait ja asetukset

- Esitutkintalaki (805/2011).
- Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (164/2014).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle lasten suojelemista seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 282/2010).
- Laki lastensuojelulain 25 ja 25 d§:n muuttamisesta (542/2011).
- Laki lastensuojelulain muuttamisesta (1302/2014).
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999).
- Lastensuojelulaki (417/2007).
- Rikoslaki (39/1889).
- YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 20.11.1989.

ENGLISH SUMMARY

Mari Fadjukoff & Timo Harrikari: Alleged child abuse cases: identification and reporting (Epäily lapseen kohdistuneesta rikoksesta – esilletulo ja ilmoittaminen poliisille)

Since 2015 Finnish legislation has mandated several professionals to report suspected child abuse not only to child protection services, but also to the police. This article investigates suspected criminal cases with 4–5 year-old complainants and examines how these cases were detected and reported to the police. The article is based on data from police reports of child abuse filed in 2017. The data included 58 suspicions about sexual abuse and 551 other suspicions, mainly assaults.

The results show that the victims of suspected assaults were mainly boys (63%), whereas the victims of suspected sexual abuses were mainly girls (67%). In most cases the suspect was the complainant's parent (73%). Men were overrepresented as suspects in both assault and sexual abuse cases. Suspicions were most often raised to a parent (36%) or daycare personnel

(23%). They were usually based on the child's own report (61%), eyewitness account (22%), physical mark (21%) or another child's report (9%). The people who reported the suspicions to the police differed significantly from those who first raised the suspicions. Reports to the police were most frequently made by child protection services (37%), which in many cases also reported those suspicions initially raised to parents or daycare personnel.

Our finding that suspicions of sexual abuse and assault are usually raised by children themselves highlights the need for training about how to react and what to say in situations where a child talks about abuse. Likewise, the finding that mandated reporters do not always report suspected child abuse straight to the police indicates that more training and support is also needed for professionals.

Keywords: police report, mandatory reporting, child victim, child abuse, identification.